

Zin in... seksuele vrijheid

Visie en speerpunten op het gebied van seksualiteit
van GroenLinks

FEMNET

ROZELINKS
werkgroep seksuele diversiteit van GROENLINKS

Colofon:

Deze visie is tot stand gebracht in een samenwerking van FemNet, RozeLinks en Dwars.

Auteurs:

Hanneke Felten

Ursela van Dijk

Marieke van Doorninck

In samenwerking met:

Renate Hukema

Giel van der Steenhoven

Geraadpleegde deskundigen:

Marianne Cense

Mathieu Heemelaar

Brechtje Paardekooper

Dylan van Rijsbergen

Zairah Khan

Redactie:

Ursela van Dijk

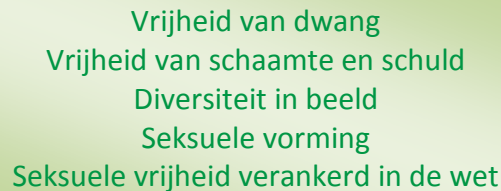
Dank aan:

Alle GroenLinks-leden die hebben bijgedragen aan het tot stand brengen van deze visie.

Oktober 2009

Zin in... seksuele vrijheid

GroenLinks streeft naar een samenleving waarin een ieder seksueel vrij is - zonder daarbij de vrijheid van anderen te beperken of te schaden. Om die vrijheid tot stand te brengen en te beschermen zijn vijf voorwaarden nodig:

Vrijheid van dwang
Vrijheid van schaamte en schuld
Diversiteit in beeld
Seksuele vorming
Seksuele vrijheid verankerd in de wet

Deze vijf voorwaarden vormen de kern van de visie van GroenLinks over seksualiteit. Vanuit deze visie wil GroenLinks richting geven aan onze samenleving, zowel lokaal en landelijk als in Europa en wereldwijd.

De eerste voorwaarde is dat iedere burger vrij is van seksuele dwang. Maar dat alleen is niet voldoende. Het gaat er ook om, om vrij te zijn van beknellende dogma's die de seksuele vrijheid aan banden leggen. De tweede voorwaarde is daarom gericht op het vrij zijn van schaamte- en schuldgevoelens rondom seksualiteit. Ten derde is het nodig dat er verschillende keuzes op het gebied van seksualiteit bekend zijn: het beelddaanbod met betrekking tot seksualiteit onder andere in de media, het straatbeeld en het onderwijs dient divers te zijn. Vervolgens is het belangrijk dat in het onderwijs kinderen en jongeren leren om aan de hand van deze diverse beelden en met betrouwbare informatie bij zich zelf te rade te gaan over de eigen wensen en grenzen op het gebied van seksualiteit. Belangrijk is ook dat zij hierover leren communiceren. Dat noemen we seksuele vorming en dit is de vierde voorwaarde. Dit alles dient in de wet verankerd te zijn, hetgeen de vijfde voorwaarde vormt.

Hieronder komen de afzonderlijke voorwaarden uitgebreider aan de orde. Zij vormen de basis voor de speerpunten van GroenLinks die vanaf pagina 6 zijn beschreven.

Voorwaarde 1: Vrijheid van dwang

Om seksuele vrijheid mogelijk te maken, is het noodzakelijk dat iedere burger vrij is van dwang op het gebied van seksualiteit. Iedere burger kan het slachtoffer worden van seksueel geweld. Kinderen, mensen in een sociaal isolement en mensen met een handicap die sterk afhankelijk zijn van hun omgeving, lopen het grootste risico.

Ook vrouw-zijn verhoogt het risico om slachtoffer te worden: een derde van de vrouwen in Nederland heeft ervaring met seksueel geweld. 12% van de vrouwen is in haar leven één of meerdere keren verkracht. En transgenders en transseksuelen lijken eveneens een hoger risico te lopen om het slachtoffer te worden van seksueel geweld, maar hier is tot op heden nog geen onderzoek naar verricht.

De preventie en aanpak van seksueel geweld dient voor de overheid een prioriteit te zijn. Regelmatig zien we dat organisaties die zich inzetten voor een sluitende aanpak op seksueel geweld hun werkzaamheden moeten stoppen of drastisch moeten inperken wegens bezuinigingen. Bovendien zijn professionals bij diverse werkterreinen vaak onvoldoende geschoold om de aanpak van seksueel geweld adequaat handen en voeten te geven. Zo wordt seksueel geweld nog te vaak niet gesignaleerd en dient de samenwerking tussen verschillende instanties verbeterd te worden. Hier moet verandering in komen.

Het is tevens van belang dat er voldoende middelen beschikbaar zijn om onderzoek te laten doen naar maatschappelijke ontwikkelingen rondom seksueel geweld, zoals naar groepen met een verhoogd risico om pleger of slachtoffer te worden.

Voorwaarde 2: Vrijheid van schaamte en schuld

Nog steeds is seksualiteit voor veel Nederlanders omringd met gevoelens van schaamte of schuld. Het is een thema waar we wel veel grappen over durven te maken, maar waarbij menig persoon zich ongemakkelijk voelt om er serieus over te praten. Denk aan de moeilijkheid om als ouder met je kind te praten over de leuke kanten van seksualiteit of om met je date te bespreken wat je wel en niet leuk vindt bij seks.

In streng religieuze kringen en in gemeenschappen waar de familie-eer erg belangrijk is, zien we de schaamte voor seksualiteit het sterkst terug. In deze kringen is seks alleen toegestaan binnen het heterohuwelijk. Buiten dat huwelijk wordt seks streng veroordeeld. Dit gaat vaak gepaard met een dubbele moraal: als mannen heteroseks hebben buiten dit huwelijk wordt dat door de vingers gezien, maar voor vrouwen is het absoluut taboe. Hetero meiden en vrouwen worden vaak beknelde in het vrij beleven van hun seksualiteit. Verkering hebben of daten wordt door de eigen familie vaak streng verboden en vrijwel onmogelijk gemaakt. En mensen met lesbische, homoseksuele, biseksuele en/of transgender gevoelens krijgen vanuit hun nabije omgeving vaak helemaal geen ruimte om hun seksuele leven zo in te richten als zij dat zelf willen.

In de ideale samenleving zijn gevoelens van schaamte en schuld rondom seksualiteit passé. GroenLinks vindt het belangrijk dat kinderen al op jonge leeftijd weten dat zij zich niet hoeven te schamen voor hun eigen lijf, hun seksuele gevoelens en over seks. En dat dit juist bronnen van plezier kunnen zijn!

Voorwaarde 3: Diversiteit in beeld

Om passende eigen keuzes te kunnen maken, is het belangrijk dat de diverse mogelijkheden bekend zijn en dat mensen inzicht hebben in hoe deze aansluiten op hun eigen gevoelens, wensen en behoeften. En hier knelt de schoen: de verschillende smaken en vormen op het gebied van seksualiteit komen niet allemaal en zeker niet evenredig aan bod in onze huidige mainstream media. Hier komt met name één vorm en één smaak naar voren: *stoere macho man neemt (op allerlei wijzen) gewillige ondergeschikte vrouw*. De man in dit beeld is meestal toegerust met de bekende 'six pack'. De vrouw heeft een jong en fit uiterlijk en haar lijf vertoont (dankzij een streng dieet, plastische chirurgie en photoshop) nauwelijks nog gelijkenissen met een echte vrouw.

Dit beeld krijgen met name jongeren veelvuldig op het netvlies. Zij zien dit onrealistische en eenzijdige beeld vele malen vaker dan menig ouder zich kan voorstellen: in videoclip, films, series, foto's en games - allemaal gemakkelijk beschikbaar via internet.

Uit deze media lijkt een duidelijke norm op het gebied van seksualiteit naar voren te komen. En die verschilt bij nadere beschouwing niet zo heel sterk van de norm die we hebben bevochten in de jaren '70. Vóór de seksuele revolutie werd de vrouw weliswaar verondersteld kuis te zijn en gespeend van seksuele gevoelens, maar zowel toen als nu is de eigen seksualiteit van de vrouw volledig onzichtbaar en die van de man eendimensionaal.

GroenLinks wil de hedendaagse jeugd niet opscheppen met het huidige eentonige en beperkende beeld van seksualiteit waarin vrouwen alleen stoeipoezen zijn en mannen altijd moeten presteren. Een beeld waarin heteroseksualiteit de norm is en het lijkt alsof bijvoorbeeld ouderen en mensen met een handicap geen seksleven hebben. Dit beeld leidt tot frustraties en maakt seks er meestal niet leuker op. En dat is jammer: seks kan ontzettend leuk, spannend, plezierig, interessant en fantastisch zijn.

GroenLinks is niet betuttelend en gaat niet zoals conservatieve politici met een opgeheven vingertje seks weren uit de media. GroenLinks wil juist meer seks in de media, maar dan wel - zoals bij de publieke omroepen al vaker gebeurt - graag gevarieerd!

Voorwaarde 4: Seksuele en relationele vorming

Geconfronteerd met veel verschillende vormen en smaken op het gebied van seksualiteit, worden mensen geprikkeld om na te denken over de eigen wensen en grenzen. Zelfkennis ontstaat echter niet over één nacht ijs. In de jaren '70 en '80 werkten veel vrouwen aan hun zelfkennis in bewustwordingsgroepen. Zij realiseerden zich dat zij hadden geprobeerd om zich aan te passen aan de eisen van de maatschappij over hoe een vrouw zich moest gedragen, maar dat zij hun eigen wensen en grenzen niet goed kenden. Daar brachten ze langzaam verandering in, door met elkaar te praten, te lachen, kennis te vergaren en erover na te denken. Ook mannenpraatgroepen timmerden in die tijd aan de weg.

Anno 2009 bestaan dergelijke groepen in deze vorm niet meer. Voor sommige jongeren is dit misschien ook niet nodig, omdat hun ouders met hen van kleins af aan hebben gepraat over wensen en grenzen op het gebied van relaties en seksualiteit. Maar voor veel ouders is dit lastig: zij durven niet met hun kinderen te praten over seksualiteit of weten niet goed hoe ze dit aan moeten pakken. Gesprekken tussen ouders en kinderen over seks blijven helaas vaak beperkt tot de gezondheidsaspecten ("Als je het doet, doe het dan veilig"). De negatieve kanten worden vaak sterk benadrukt en er klinken regelmatig verbiedende woorden ("Niet zwanger worden!") en waarschuwingen ("Doe voorzichtig" en "Pas goed op jezelf").

Ook in het onderwijs ontbreekt doorgaans aandacht voor seksuele vorming, hetgeen eveneens het geval is bij het jeugd- en jongerenwerk en bij andere plekken waar jongeren veel van hun tijd doorbrengen.

Samenvattend: veel jongeren ontberen tegenwoordig de mogelijkheden om op een veilige manier te ontdekken wat hun wensen en grenzen zijn op het gebied van seksualiteit en relaties. En zoals uit verschillende onderzoeken naar voren komt, hebben veel jongeren hier juist wèl behoefte aan.

GroenLinks wil dat ouders kennis en vaardigheden krijgen aangereikt om op een prettige en genuanceerde manier met hun kinderen over alle aspecten van seks te kunnen praten. Daarnaast wil GroenLinks goede en structurele seksuele en relationele vorming in het onderwijs en aandacht voor dit thema bij andere relevante beroepsgroepen.

GroenLinks stelt dat seksuele vorming onder meer nodig is om de weerbaarheid van jongeren te verbeteren: ze worden hierdoor beter in staat gesteld zichzelf te beschermen tegen ongewenste vormen van seks. Door middel van seksuele vorming worden jongeren immers niet alleen goed geïnformeerd over seksualiteit en relaties, maar leren ze ook hoe ze hun gevoelens kunnen hanteren, hoe ze seksueel mondig kunnen zijn en hoe ze zichzelf kunnen beschermen. Jongeren leren de taal van diverse vormen van affectie en liefde en tevens de grammatica van fijne, goede en veilige seks.

Seksuele vorming dient er toe dat iedere jongere:

- de eigen verlangens naar lichamelijk of seksueel contact onderkent en hier vorm aan kan geven;
- verschillende mogelijkheden van lichamelijk contact kent en die in relatieve vrijheid kan verkennen;
- in staat is bevredigende lijfelijke verhoudingen aan te gaan en te onderhouden;
- gefundeerd 'ja' of 'nee' kan zeggen bij verleidingen;
- signalen van anderen over (on-)gewenste intimiteit kan interpreteren en
- de integriteit van een ander evenzeer respecteert als de eigen integriteit.

Een belangrijke voorwaarde voor goede seksuele vorming is dat de volwassenen die jongeren seksuele vorming bieden zèlf een open houding hebben ten aanzien van (verschillende vormen van) seksualiteit en relaties.

Voorwaarde 5: Seksuele vrijheid verankerd in de wet

De seksuele ontplooiing en bescherming van kinderen en jongeren moeten vorm krijgen via het verankeren van het recht op seksuele vorming in de wet. Dit betekent dat seksuele vorming terug te vinden moet zijn in de kerndoelen en eindtermen van het primair en secundair onderwijs.

Ook op internationaal niveau is er nog veel werk te verzetten: seksuele rechten dienen beter te worden vastgelegd en beschermd. De VN-wereldgezondheidsorganisatie WHO heeft nog geen standaardrechten vastgesteld op het gebied van seksuele gezondheid en seksuele vorming. De VN evenmin. In het Verdrag inzake de Rechten van het Kind zijn in artikel 19 en 34 beschermende rechten tegen misbruik geformuleerd, maar niet het recht op seksuele vorming. In de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens is wel het recht op vrije gezinsvorming, huwelijk en scheiding vastgelegd, maar wederom geen recht op seksuele vorming. Nederland moet hierin een voortrekkersrol gaan vervullen.

De toekomst: Het vieren van seksualiteit

Seks kan heel erg leuk zijn. Het kan een fantastische ervaring zijn. Het kan je energie geven voor tien, je hele lijf in beroering brengen en je vrij maken. Het kan een groot feest zijn. Maar zonder seksuele vrijheid kan het ook een zeer vervelende ervaring zijn. Het kan je levenslust doen doven, je lijf doen rillen van angst of walging en je beknellen. Het kan een grote nachtmerrie zijn.

GroenLinks wil zich er aan de hand van de genoemde vijf voorwaarden voor inzetten om seksuele vrijheid mogelijk te maken. GroenLinks wil dat een ieder, die dat wil, de mogelijkheid heeft om seksualiteit te vieren. Ieder op een eigen manier. Niet gebonden aan gevoelens als schaamte, schuld en angst, maar aan gevoelens als plezier, vrijheid, verbondenheid, lust en liefde. Alleen of met anderen. Samen met de ander(-en) met wie de seks wordt beleefd, bepaalt iemand zelf of en op welke manier seks wordt bedreven, waar, hoe vaak en wanneer.

Speerpunten voor seksuele vrijheid

1. **Ondersteuning aan ouders bij de seksuele vorming van hun kinderen**

Voor het ontwikkelen van een gezonde seksuele identiteit is het voor een kind van groot belang dat het voorafgaand aan het ontdekken van de eigen seksuele wensen en behoeften, geen vooringenomen of negatieve denkbeelden heeft over deze wensen en behoeften. Medewerkers van de Centra Jeugd en Gezin, gezinsverzorgers, hulpverleners en andere professionals die ouders ondersteunen in de opvoeding van hun kinderen dienen daarom ouders kennis en vaardigheden aan te kunnen reiken voor de seksuele vorming van hun kind. Ouders moeten juiste, zo nodig op maat gesneden informatie en vaardigheden aangereikt krijgen over hoe zij hun kinderen kunnen opvoeden met aandacht voor verschillende vormen van seksualiteit, keuzevrijheid en weerbaarheid.

2. **Seksuele vorming in de kerndoelen van het onderwijs**

Jongeren hebben recht op een goede en brede seksuele vorming op school. Zij moeten inzicht verwerven in verschillende vormen en smaken van seksualiteit (waaronder hetero-, homo-, bi- en a-seksualiteit en allerlei mogelijke variaties daarbinnen) en gestimuleerd worden om na te denken over hun eigen wensen en grenzen op het gebied van seksualiteit en relaties. Het onderwijs heeft hierin een belangrijke taak. De huidige kerndoelen 34 en 35 blijken in de praktijk te vrijblijvend: veel scholen besteden nauwelijks of zeer eenzijdig aandacht aan seksuele vorming. Daarom dient in de kerndoelen van het basis- en voortgezet onderwijs expliciet *seksuele vorming met daarbij aandacht voor weerbaarheid (wensen en grenzen) en seksuele diversiteit* te worden opgenomen.

3. **Mediawijsheid**

In vakken als maatschappijleer en verzorging op middelbare scholen, maar ook al in het curriculum van basisscholen moet een onderdeel 'media-educatie' worden opgenomen om kinderen en jongeren te leren hoe informatie en beelden tot stand komen. Seksualiteit, seksuele diversiteit, seksevenhoudingen en machtsverhoudingen dienen hierbij belangrijke thema's te zijn.

4. **Meer aandacht voor seksualiteit binnen het jeugd- en jongerenwerk**

Het jeugd- en jongerenwerk is een belangrijke ingang om kinderen en jongeren ook buiten de gezinssituatie en het onderwijs te bereiken. Dit onderdeel van het welzijnswerk bereikt doorgaans juist de doelgroepen die bij andere sociale verbanden buiten de boot vallen. Het jeugd- en jongerenwerk vormt voor hen vaak een veilige haven in hun ontwikkeling naar volwassenheid. Daarom is het noodzakelijk dat het bespreekbaar maken van seksualiteit en relaties een kerntaak wordt van het jeugd- en jongerenwerk.

5. **Advies en informatie over seksualiteit**

Jongeren tussen de 12 en 25 jaar kunnen terecht bij Sense, het centrum voor seksuele gezondheid. Via de website en op het spreekuur kunnen jongeren informatie en persoonlijk advies krijgen over seksualiteit. Een goed initiatief, maar hierbij is belangrijk dat periodiek onderzocht wordt hoe verschillende doelgroepen jongeren de toegankelijkheid en de kwaliteit van de informatie en de hulp van Sense beoordelen. Op basis daarvan dienen het aanbod en de aanpak van Sense steeds geactualiseerd en verder verbeterd te worden. Op deze manier kan de overheid garant blijven staan voor kwalitatief goede en betrouwbare informatie en hulp aan jongeren op het gebied van seksualiteit.

Daarnaast is het belangrijk dat ook voor volwassenen informatie en advies omtrent seksualiteit gemakkelijker beschikbaar worden en dat de drempel daartoe wordt verlaagd. Aandacht voor diversiteit in onder meer seksuele voorkeuren, etnische achtergronden, handicaps en levensfasen is hierbij belangrijk.

6. **Voldoende vaardigheden bij professionals**

In de bovengenoemde vijf speerpunten ligt veel nadruk op de inzet van professionals. Bij aandacht voor seksuele vrijheid gaat het bijvoorbeeld om professionals in het onderwijs, in het jeugd- en jongerenwerk, bij huisartsenpraktijken en ziekenhuizen, bij hulpverlenende instanties en ook bij rechtswinkels, politie en justitie. Het resultaat van hun aanpak staat of valt met de inzet van de juiste kennis, vaardigheden, methodieken en werkwijzen. Professionals moeten daarom met enige regelmaat worden getraind op de thema's seksualiteit en seksuele diversiteit. Al in de opleidingen van deze professionals dient praktijkgerichte aandacht voor seksualiteit te bestaan.

7. **Uitbreiding van het Periodiek Gezondheidsonderzoek onder de jeugd**

Er moet een vijfde moment aan het Periodiek Gezondheidsonderzoek onder de jeugd worden toegevoegd, namelijk op 16-jarige leeftijd. Bij alle momenten van het gezondheidsonderzoek moet aandacht besteed worden aan de seksuele gezondheid. Belangrijke aandachtspunten daarbij zijn onder meer: adequate seksuele voorlichting en vorming, seksueel misbruik, voorkómen en behandelen van soa's, goed anticonceptiegebruik, een positief lichaamsbeeld en een positieve seksuele eigenwaarde.

8. **Bestrijding van seksueel geweld in alle vormen**

Mensen dienen zich beschermd te voelen om in alle vrijheid keuzes te maken die betrekking hebben op hun seksualiteit. Te vaak is de aanpak van seksueel geweld afhankelijk van tijdelijke projectsubsidies. De consequenties zijn hier te ernstig en te omvangrijk voor. De bestaande ketenaanpak tegen seksueel geweld dient versterkt en met structurele middelen gecontinueerd te worden. Deze ketenaanpak kan seksueel geweld dan beter voorkómen, signaleren en stoppen. Belangrijk is dat deze aanpak zich richt op iedereen, maar dat de aandacht vooral ook uitgaat naar kwetsbare groepen in de samenleving. Denk bijvoorbeeld aan transgenders, mensen met een handicap of chronische ziekte en lesbische, homoseksuele en biseksuele jongeren.

9. Seksuele vorming als mensenrecht

Het recht op seksuele vorming dient op initiatief van Nederland ook verankerd te worden in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

10. De GroenLinks Seks Award

GroenLinks gaat jaarlijks een prijs uitreiken aan de initiators van media- of kunstuitingen waarin seksualiteit op een vernieuwende en positieve manier voor het voetlicht wordt gebracht. Er wordt een subsidiebedrag toegekend aan de winnaars. Op deze manier wil GroenLinks gevarieerde en positieve ideeën over seksualiteit in media en kunst stimuleren.

Geraadpleegde bronnen

Bakker, F. et al. (2009). *Seksuele gezondheid in Nederland 2009*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep

Felten, H., Brants, L., Janssens, K. (2009). *Seksualisering: "Je denkt dat het normaal is"*. *Onderzoek naar de beleving van jongeren*. Utrecht: MOVISIE

Graaf, H. de, Meijer, S., Poelman, J. & Vanwesenbeeck, I. (2005). *Seks onder je 25e*. Delft: Eburon

Kramer, S., Janssens, K., Çinibulak, L. & Cense, M. (2007). *Over de grens. Opvattingen van jongeren en beroepskrachten over grensoverschrijdend seksueel gedrag van jongeren*. Utrecht: MOVISIE

Meijer, H. (2009). *Er zijn altijd anderen*. Vught: Uitgeverij Skandalon

Mens-Verhulst, J. van, Waaldijk, B. (red.) (2008). *Vrouwenhulpverlening 1975-2000. Beweging in en rond de gezondheidszorg*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum

MOVISIE (2009). *Factsheet Seksueel geweld feiten en cijfers*. Utrecht: MOVISIE

RozeLinks (2009). *Seks en jongeren*.
www.rozelinks.groenlinks.nl
Geraadpleegd: 30 mei 2009

Steenman, J. (2007). *Tofik Dibi lanceert initiatiefwet media-educatie*.
<http://www.linkselente.nl/tofik-dibi-lanceert-initiatiefwet-media-educatie>
Geraadpleegd: 30 mei 2009

Unicef (2008). *Verdrag inzake de Rechten van het Kind*.
<http://www.unicef.nl/unicef/servlet/nl.gx.siteworks.client.http.GetFile/id=52649>
Geraadpleegd: 9 juni 2008

VN (2008). *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens*.
http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/dut.pdf
Geraadpleegd: 9 juni 2008

WHO (2008). *Sexual health*.
<http://www.who.int/reproductive-health/gender/sexualhealth.html#4>
Geraadpleegd: 9 juni 2008